

NYKŠTUKAS POLITIKAS

Sofija TYZENHAUZAITĖ

(Tęsinys. Pradžia – el. žurnalo „Žemaičių žemė“ 2023 m. Nr. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 2014 m. Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9)

– Tai jums dar ankstyvas rytas, Andriau? – riktelėjo jis durininkui, kuris, išgirdęs Romualdo balsą, ką tik pravėrė langelį.

– Ko jūs norite, monsinjore, jie visą naktį žaidė kortomis ir siautėjo kaip tūkstantis velnių, tie prancūzai, o pirmiausia mūsų karalius, – pridūrė Andrius, kraipydamas galvą ir pritildęs balsą.

– Tai infantės dvare visi dar miega?

– Be abejo.

– Tiek to, netrukus sugrįšiu.

Romualdas neleido savo vyrams joti su juo. Paraginęs savo žirgą, per pilies kiemą išjojo iš įtvirtinimų ir nušuoliavo tolyn, kad greitas jojimas apramintų jo sielos nerimą. Saulė buvo patekėjusi ir gaivinanti šiluma liudijo, kad sugrįžta pavasaris, kurio pirmieji ženklai neužtrunka pasirodyti šiaurės šalyse. Atrodė, kad net atgyjanti augmenija skleidžia garsus. Tirpo sniegas ir vanduo triukšmingais upeliais tekėjo į bepradedančias atgyti pievas. Nuo sniego išsivadavusiuose drėgnuose laukuose jau matėsi artojas, ariantis dviem jaučiaus kinkytu plūgu, ir vieversys jau giedojo pavasarinę giesmelę, kylančią į giedrą, be jokio debesėlio dangų. Saulės nutvieksta spindėjo apledėjusi uola, panaši į smaigaliu apverstą varpinę, kurios ypatinga forma traukė keleivio akį. Žvejų valtys zujo melsvuose Vyslos vandenyse. Viename jos krante melancholiškai stūksojo vienišas karalienės Vandos piliakalnis su kalvele, nuo kurios ji puolė į upę.

Romualdas mėgavosi tuo dar vėsoku oru, kuris vis dėlto jau nešė atbundančios augmenijos kvapus, ir jo siela jautė, kaip pavasarį atgimsta žemė. Kurį laiką be tikslo šuoliavo per laukus. Į pilį sugrįžo iš kitos pusės ir, paprašęs arklinių pasirūpinti kilniu kovos žirgu, kuris visas garavo ir buvo apsipylęs prakaitu, užlipo laiptais, vedančiais į infantės ap-

Sofija Tyzenhauzaitė de Šuazel-Gufjė (1790–1878) portretas. Dailininkas Johanas Baptistas Lampis Vyresnysis (1751–1830). Paveikslo originalas saugomas Žemaičių muziejuje „Alka“

artamentus. Mintis, kad teks aiškintis su Vanda, jį trikdė ir jis vos vilko kojas.

– Kas jam šiandien? – tyliai sušnibždėjo vienas jo pažų, kuris ėjo iš paskos ir buvo pasiruošęs paimti jo kailinius. – Atrodo, kad prie kojų jam prikabino svarmenys.

Pasiekęs prieškambarį jis vos išvebleno pirmosios palydos damos, panelės Odolinskos, pavarde.

Jį tuoj pat įleido į kambarį, kuriame Regina dėliojo brangius savo šeimininkės papuošalus, tarp jų ir gražią vestuvinę suknelę, kurią Regina mintyse jau buvo numaciusi laimingesnei progai. Išvydusi Romualdą ji džiaugsmingai šūktelėjo ir vos spėjo ant to fatališko drabužio užmesti kažkokį rūbelį. Romualdas, vaidindamas atsipalaidavusį, priėjo prie jos.

– Taigi, Regina, jūsų besiklausant gali patikėti, kad džiaugiatės mane išvydusi?

– Taip ir yra, monsinjore.

– Taip, bet aš tuo netikiu, mieloji, – atsiliėpė kaštelionas, sėsdamasis į krėslą ir stengdamasis toliau būti šmaikštus.

– Jūs neteisis, monsinjore, – atšovė Regina, vis bandydama kuo geriau pridengti vestuvinę rūbą, kurio kraštas driekėsi ant stalo. – Jūs neteisis, tikrai.

Vos tik jūs mus taip netikėtai palikote, verkiau, kol jūsų nebuvo, ir verkiau labiau nei per laidotuves.

– Taip ir matyti iš tavo veidelio spalvos ir akių, – pajuokavo kaštelionas. – O ką sakė šeiminkė, pamąčiusi tave taip verkiant?

– Mano šeiminkė darė tą patį, kai galėjo ir mes buvome dviese. Bet, Dieve mano, kodėl jūs manęs to klausinėjate? Ar taip anksti atvykote ieškoti tik manęs?

Romualdas šiek tiek sutriko:

– Ar tavo šeiminkė atsikėlė? Gal galiu ją pamatyti?

– Ach, Dieve mano, žinoma, – šūktelėjo Regina ir išbėgo perspėti Vandos, kad atvyko šambelionas.

Romualdas manė, kad aptiks Vandą sutrikusią, sielvartaujančią. Ji kamavo dvejonės, kad šis susitikimas, turėjęs būti malonus, gali tapti varginančiu jiems abiems. Džiūgaujanti Regina pirmoji įpuolė į kambarį šaukdama: „Štai jis.“ Vanda iš drovumo ir pasitenkinimo rausvais skruostais, vos spėjusi susirišti plaukus purpuro spalvos šilkinė juostele su aukso siūlais, išdygo prieš sužavėtas Romualdo akis dar žavesnė. Naiviai žavi ir pasitikinti savimi, spindinti nekaltumu ir skleidžianti tyrą džiaugsmą. Jos širdžiai neberekėjo nieko aiškinti. Ji vėl išvydo Romualdą, jis atėjo. Taigi, jis nepyksta.

– Ach, gerai žinojau, – šūktelėjo naivokai, – kad jis sugrįš.

Paskui priėjo prie kašteliono, pridėjo prie jo lūpų pirštą ir neapsakomai žaviai tarė:

– Nekalbėkime apie praeitį, atleiskime ir pamirškime tuos, kurių čia nėra, atleiskime visiems, kurie padarė mums bloga. Juk jūs neprieštaraukite, jūs visuomet buvote toks geras.

Giliai sujaudintas to maldaujančio angelo Romualdas tepajėgė linktelėti galvą.

– Reikia gailėtis tų, – dūsavo Vanda, – kurie suklydo, jie turi būti labai nelaimingi. Bet ir mes, – tęsė, – padarėme klaidų, ir labai didelių.

– Tik ne aš, – triumfuodama šūktelėjo Regina.

– Aš, – toliau kalbėjo Vanda, – pernelyg lengvabūdiškai tikėjau tuo, ką man apie jus pasakojote. O jūs, pone, – pridūrė rimtai, – palikote mane nepasikalbėjęs, neišklauseš, ką sako mano širdis, o svarbiausia – parašėte tą baisų laišką, jį išsaugojau, kad galėčiau vieną dieną parodyti jums. Štai jis, – ir įteikė, išsitraukusi iš užančio, Romualdui suglamžytą

popierėlį. – Dar matyti ašarų, kurias išliejau dėl jūsų neteisingo ir pikto apmaudo, pėdsakai.

– Taip, – atsiliepė Regina garsiau nei jos šeiminkė, – jūs tikrai, monsinjore, nedorai pasielgėte, mus įskaudinęs per tą nelaimingą piešimo pamoką, nes ten tikrai nebuvo nieko smerktino. O jūsų dvikovos, pabėgimas ir prakeikti laiškai sujaukė protą nesakysiu kam. Jei būčiau savo šeiminkės vietoje, niekada jums neatleisčiau.

Širdyje atleidęs žavingai būtybei, kurią mylėjo, Romualdas priklaupė ir, suplėšęs laiškėlį, prakalbo:

– Juk ir ji pati sakė, kad reikia dovanoti ir pamiršti. Aš taip pat pasiruošęs viską pamiršti.

– Ach, tai mes dar būsime laimingi! – šūktelėjo Vanda, ir jos akyse sušvito pačios švelniausios ašaros.

Ji ištiesė kaštelionui savo baltą gražią rankutę, o Romualdas pagerbė ją bučiniu ir jiedu labai nuoširdžiai susitaikė.

Atsistojęs kaštelionas nusiėmė nuo piršto nuostabų, deimantais puoštą topazą ir ištiesė jį tarnaitėi.

– Imk, tai nuramins tavo pyktį, Regina.

Toji žemai nusilenkė ir paėmė brangenybę.

– Pakalbėkime apie jus, – vėl įsiterpė Vanda. – Kaip jūs vakar mane išgąsdinote, maniau, kad mirsiu iš baimės. Bet gal jūsų nesužeidė, nors jūsų draubūžiai buvo permirkę krauju?

Romualdas suspaudė jaunosios draugės rankas savosiomis ir liūdnu balsu papasakojo apie tą apgailėtiną nutikimą, dėl kurio Vapuskis prarado gyvybę. Vanda, kaip ir Romualdas, apgailėstavo dėl to įvykio. Paskui pakeitė pokalbio temą.

– Vėl sugrįžta gražūs orai, – džiaugėsi Vanda, – tirpsta sniegas, netrukus bus galima pajodinėti žirgais. Jūs lydėsite mane, kaip kadaise, ar ne, Romualdai?

– Taip, mieloji Vanda, nes jūs to pageidaujate.

– Ach, kaip bus smagu. Jūs nepatikėsite, bet mintis pajodinėti kartu man daug mielesnė nei pokylis dvare, kuriame man dar niekada neteko dalyvauti.

Romualdas dar kartą prispaudė Vandos ranką prie savo širdies. Atsisveikinęs apsilankė pas seniūną Odolinskį, bet apie vizitą subtiliai nepranešė iš anksto, nes nenorėjo sugadinti susitikimo su Vanda įspūdžių. Vandos tėvas iki ašarų susijaudino dėl tokio atlaidumo ir sielos kilnumo – to jis tikrai nesitikėjo ir neišmanė, kaip dėkoti Romualdui. Šis taip pat pasijuto nejaukiai, išvydęs raukšlėtą išbalusį

(Nukelta į 68 p.)

veidą, išraudusį jam pasirodžius. Jis nieko nebandė aiškintis, pasikalbėjo apie šį bei tą, neužsiminė apie Vandą ir netrukus atsiseveikino. Susitikimas negalėjo būti kitoks. Iš jo pusės jis buvo šiek tiek šaltokas, o seniūnas Odolinskis jautėsi nepatogiai. Tik laikas, tas didysis širdžių gydytojas, galėjo vieną dieną atkurti abipusį pasitikėjimą, nes abu tikrai turėjo ką prikišti vienas kitam.

XLIII skyrius

Nors Zborovskių šeima buvo protestantai, bet naudojosi labai dideliu neryžtingo Henriko de Valua palankumu. Valdovas manė esąs skolingas už išrinkimą į sostą ir jautėsi įsipareigojęs tai šeimai, labai galingai dėl turtų bei ypatingos įtakos partijoje. Jis Sandomiro vaivadą paskyrė Krokuvos vaivada. Tai buvo viena svarbiausių pareigybių karalystėje. Ji liko laisva mirus Firlėjui, kurį netrukus po karaliaus atvykimo sielvartas nuvarė į kapus. Taigi, vykstant teismo procesui, kurį inicijavo Vapuskio šeima dėl giminaičio Samuelio, karalius vėl pasirodė silpnas, ir jo išankstinį nusistatymą atskleidė senato posėdyje paskelbtas dekretas:

„Mes, Henrikas de Valua, Dievo malone Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis, įvertinę, kad dėl anksčiau minėtos bylos tarp visagalio pono Vapuskio, Pšemyslo kašteliono, ir Samuelio Zborovskio senatorių nuomonės labai išsiskyrė, kad jų sutaikinti tapo neįmanoma, kad abi pusės rėmėsi dviem visiškai vienas kitam prieštaraujančiais straipsniais, nutarėme, kad žmogžudystė pilyje įvykdyta nesąmoningai ir nebuvo planuota. Dėl visų išvardytų priežasčių mes nuteisėme ir nuteisiame Samuelį Zborovskį ištremti iš mūsų valstybių visiems laikams ir nusavinti visus jo turtus išdo naudai, tačiau nepaniekiname minėto Samuelio Zborovskio, kurį skelbiame ištremtu, garbės ir reputacijos.“

Pasirašo HENRICUS REX“

Zborovskių šeimai toks nuosprendis pasirodė pernelyg griežtas, bet nuosprendis sukėlė didelį nepasitenkinimą ir priešiškoje stovykloje. Vapuskio žmona, paklaikusi iš skausmo, užsivilkė ilgus gedulo drabužius ir, atvykusi prie rūmų vartų, išrėkė baisesius prakeiksmus: „Tai taip tu gini našlę ir našlaitį. Gal ir pačiam teks šauktis pagalbos ir niekas tavęs neišgirs!“

Ant karališkosios rezidencijos pilies sienų pasirodė įžeidžiantys paskviliai, kuriuose buvo šaipoma-

si iš karaliaus proto, būdo ir įpročių. Henrikas juos matė, bet jam nepakako drąsos atsizvelgti į griežtas, bet teisingas pastabas ir permąstyti savo elgesį bei vėl įgyti valdinių pagarbą. Priešingai, jis vertino savo gyvenimą Lenkijoje tik kaip laikiną tremtį ir stengėsi palengvinti ją įvairiausiomis pramogomis, kurias galėjo suteikti pasirinkta vieta ir orai. Jis darėsi vis labiau pražūtingai abejingas, visiškai suglebo ir prarado šiokių tokių energijos likučius, taigi, Lenkijos laukė būsimas nesėkmingas ir neramumų kupinas valdymas. Karalius visiškai liovėsi rūpintis valstybės reikalais, nebesirodė senate arba užsukdavo ten retai, ėmė vengti valdinių lenkų draugijos. Užsidarydavo rūmuose su prancūzais, pasinėręs tik į malonumus ir besaikes linksmybes. Taigi, palaipsniui jis virto savo paties šešėliu. Tuo metu kaštelioną Romualdą užplūdo kitokie jausmai ir kitokie planai, jis nepuolė savo skundais įkyrėti karaliui, dėl to patenkintas karalius paskyrė jį didžiuoju rūmų šambelionu, – tai buvo dovana jo būsimų vedybų su seniūno Odolinskio dukra proga. Apie tai netrukus buvo paskelbta mieste ir dvare, o seniūnas Odolinskis pats atskleidė karaliui, kokios neįveikiamos kliūtys neleido jo dukrai, kurios širdis linko kašteliono Romualdo pusėn, tekėti už Balani. Karalius visada menkai tesidomėjo Balani, tad šią naujieną išklaušė abejingai ir pajuokavo apie moterų nepastovumą, paskui pritarė Vandos pasirinkimui ir pasižadėjo sušokti jos vestuvėse. Taigi, kaštelionas Romualdas išlaikė padorumą, nes pasirodė esąs kilnus bei dosnus ir savo elgesiu bei kalbomis nedavė nė menkiausio pagrindo suabejoti mylimosios tėvo reputacija.

Vieną dieną, kai karalius, kaip buvo įpratęs, užsidaręs savo apartamentuose žaidė su dvariškiais, atsivėrė durys ir pasirodė pasiuntinys iš Prancūzijos, Mėri de Barbezjeras, Šemero ponas. Iš jo išvaizdos, gedulingos aprangos dar jam neprakalbus tapo aišku, kokią naujieną jis atgabeno. Prancūzų didikai susižvalgė. Iš susijaudinimo ir sutrikimo Henriko širdis daužėsi kaip pašėlus. Šemero priėjo arčiau, priklaupė ir įteikė karaliui juodo šilko paketėlį – Mediči laišką, užantspauduotą vaškinium gedulo antspaudu. Karolio nebebuvo tarp gyvųjų. Jis mirė gegužės 30 dieną, o birželio 14-ąją, pakludamas nekantraujančiai jo motinai ir valdovei, Šemero atvyko į Krokuvą.

– Karalius mirė, – jį apsupusiems susijaudinęs paskelbė Henrikas.

– Tegyvuoja karalius! – vienu balsu sušuko prancūzai.

Nesileisdamas į smulkmenas apie liūdną savo brolio galą, paėmęs iš Šemero kitus jam skirtus pranešimus, Henrikas paliko dvariškius laisvai šnekėtis su tokią svarbią žinią atgabenusiuoju, užsidarė savo kabinete ir čia skubiai atplėšė kunigaikštienės de Kondė laišką.

Nei tai, kad jos nebuvo greta, nei laikas, net ir beprasmiškos nuolatinės šėlionės nė kiek nesumažino Henriko širdyje romantiškos meilės Marijai de Klev ir jis nesiliovė ją garbinęs. Jis jau įsivaizdavo, kad dabar iš karto išsipildys visos jo viltys. Jis jau rengėsi sėsti į sostą, savo troškimų objektą, ir kartu ten pasisodinti gražiąją kunigaikštienę de Kondė. Bet vienintelė šio taip skubiai ir džiaugsmingai atplėšto laiško eilutė pažadino pačias tamsiausias mintis dėl įsivaizduotos šviesios ateities.

„Mielas prince, prancūzų dievaiti, – rašė Marija de Klev, – mano nuojauta manęs tikrai neapgaus. Jūs sugrįšite, o aš mirsiu. Jūs grįšite, o vidinis balsas man nuolat kartoja: „Tu jo nepamatysi!“ Dangus, teisingas dangus skyrė man šią bausmę. Aš jos nusipelniau. Sukėliau skausmą mano meilės vertam savo sutuoktiniui. Tačiau jei nors vienintelį kartą prieš mirdama galėčiau jus išvysti, pasikalbėti su jumis, palikčiau šį pasaulį mažiau apgailėstaudama. Bet ne, tas pats žiaurus balsas, skambantis giliai mano širdyje, man aiškina: „Tavo troškimas yra nusikaltimas, negali to norėti.“ Ach, pernelyg gerai suvokiu, kad mirti teks du kartus.“

Kunigaikštienė baigė laišką, kaip ir buvo pradėjusi, tūkstantį kartų prisiekinėdama amžiną meilę ir tuo pat metu atgailaudama, apgailėstaudama, kaip tuo metu buvo įprasta. *Post scriptum* ji prašė Henriko užsakyti Mišias už jos sielos ramybę.

Henrikas įkniaubė veidą į rankas ir taip išsėdėjo kažin kiek laiko. Paskui paskubomis išsitraukė mažą dramblio kaulo rožinį, pasidėjo jį ant stalo, sukalbėjo keletą maldelių bei davė įžadus, prašydamas Išganytojo motinos užtarimo, kad pasveiktų jo mylimoji.

Dievobaimingas žingsnis jį nuramino ir Henrikas pagalvojo, kad kunigaikštienė pernelyg jautriai vertina savo ligą arba bando jį išgašdinti, užsimindama apie pavojų, ir tikisi paskubinti jo sugrįžimą į Prancūziją. Jis tuoj pat išsikvietė Šemero ir paslapčia jį apklausė. Šemero papasakojo, kad kunigaikštienė sunkiai serga krūtinės uždegimu, baiminamasi dėl

jos gyvybės. Paslaugusis dvariškis Šemero žinojo apie karaliaus aistrą, todėl ėmė guosti, kad ji labai jauna, gydytojais tikisi, kad pati gamta padės jai pasveikti. Tai išgirdęs karalius apkabino Šemero, nusiėmė nuo kaklo auksinę grandinę ir užkabino jam ant kaklo, taip parodydamas savo pasitenkinimą. Paskui liepė pakviesti kunigaikščius de Majeną, de Neverą, Kėliusą, Pibraką, savo asmeninius patarėjus. Išgirdę karaliaus įsakymą, didikai tuoj pasirodė.

– Ponai, – pradėjo valdovas, – susiklosčius nepaprastai svarbioms aplinkybėms, mes labai norėtume išgirsti jūsų nuomonę. Mano brolio mirtis, prancūzų ir mano pageidavimai, viskas ragina mus grįžti į mieląją Prancūziją. Bet ar galime tikėtis, kad mus atleis? Ar jūs manote, kad šios savo privilegijomis besididžiuojančios tautos atstovai sutiks su mūsų išvykimu? Ar nemanote, kad būtų išmintingiau nutylėti karaliaus mirtį.

– Sere, – atsiliepė Pibrakas, – kadangi jūsų didenybė man įsakė kalbėti tai, ką galvoju, man atrodo, kad neįmanoma nuslėpti įvykio, apie kurį netrukus sužinos visi. Visa Krokuva matė Šemero gedulo drabužiais, visas dvaras jau išgirdo naujieną, o kas mums užtikrins, kad tarnai bus santūrūs? Beje, Šemero skubėjo ir atvyko pirmas, bet ir svetimšaliai pasiuntiniai būtinai gaus iš savo dvarų pranešimą apie naujieną, kuri tikrai svarbi visai Europai. Aš linkęs pritariu jūsų didenybei, kad negalim tikėtis senato pritarimo mums išvykti ir nesukelti jūsų naujųjų valdinių širdyse nerimo, nes jie ne be pagrindo būgštauja, jog neteks karaliaus, kurio buvimas garantuoja jiems malones.

– Dar vienas motyvas sprukti, ir nedelsiant, – įsiterpė Renė de Vilkjė, Henriko malonumų organizatorius. – Jei norime, kad niekas nesukeltų triukšmo dėl mūsų išvykimo, nuo kurio priklausom, mano nuomone, Prancūzijos išgelbėjimas, teks būti ir atsargiems, ir viską daryti paslapčia. Reikia dar labiau demonstruoti lenkam, kad jais kliaunamės, ir apgauti jų budrumą bei neleisti kilti įtarimams.

– Beje, – pridūrė šypsodamasis Pibrakas, – jie tokie patiklūs, kad nesunku apdumti jiems akis dėl ko tik nori.

– Jei man bus leista kalbėti, – pradėjo kunigaikštis de Majenas, – drįstu sakyti, kad skubus ir slaptas išvykimas būtų panašus į paprasčiausią pabėgimą ir

(Nukelta į 70 p.)

nederėtų mūsų karaliui bei aptemdytų jo šlovę. Karaliaus reputacija ir būtinybė palaikyti Prancūzijoje taiką, priešingai, turėtų jį paskatinti neatsisakyti Lenkijos sosto ir pasodinti į jį Alansono kunigaikštį. Taip jis bus garbingai atitolintas ir negalės regzti intrigu ir pinklių savo karališkajam broliui, ką galėtų daryti likęs Prancūzijoje.

Kiek pamąstęs Henrikas atsakė:

– Ne, Pibrakas ir Vilkjė teisūs, vėliau pamąstysime, kaip suderinti Lenkijos ir Prancūzijos interesus. Laikas brangus, ponai, turime paskubėti. Šiandien 14 diena, turime išvykti iš šios karalystės 18 dieną, nes tada numatytos didžiojo šambeliono vestuvės. Taigi, toji diena labai tinkama mūsų kelionei *inkognito*, nes daug lengviau sprukti, kai visi džiūgauja ir linksminasi prabangiose vestuvėse, nei koku nors kitu laiku. Neverai, Majenai, Lijankūrai, tuoj pat keliaukite ir paruoškite arklių pakaitas Silezijos keliuose. Jūs, Pibrakai, vykstate į senato posėdį, jis dar turi posėdžiauti (Henrikas žvilgtelėjo į sieninį laikrodį), ir praneškite jiems žinią nuo mūsų, kad visagalis Dievas teikėsi pasišaukti pas save mūsų šlovingos atminties brolių Karolį IX. Keliaukite ir viskas. Tuoj pat grįžkite, prisijunkite prie šių ponų ir nedelskite. Suvre ir Laršanas liks su manimi ir, jei Dievas leis, ponai, mes netrukus prisijungsime prie jūsų.

– Ramiau, prašyčiau, mano Henrikuti, – riktelėjo susirinkime dalyvavęs Klastūnas, – taip susiklosčius aplinkybėms priekyje turėtų žygiuoti kvailybė, o išmintis (jis parodė į Pibraką) turi likti gale.

– Ne, Klastūne, – atsiliepė Henrikas, – tu keliausi su mumis.

– Tiek jau to. Tegul visi žinos, kad kvailystė visada tave lydėjo.

Prie jo šnekų įpratęs Henrikas suvaidino, kad nepajuto sarkazmo, kurį, naudodamasis savo privilegija, mestelėjo juokdarys. Jis draugišku mostu atsisveikino su palydos didikais.

– Gero kelio, ponai, – palinkėjo, – tepadedu jums dangus.

Prancūzų didikai pagarbiai nusilenkė karaliui ir visi vienu metu išėjo rūpintis pasiruošimu kelionei, suvokdami, kad besaikis lenkų liberalumas atveria jiems visus kelius.

Pibrakas kuo skubiausiai nudūmė į tarybą. Tuoj pat Kujavijos vyskupas, Albertas Laskis, Zborovskis, kaštelionas Romualdas ir dar keletas senatorių

sutarė kartu vykti pas karalių ir pareikšti jam senato ir visos tautos užuojautą. Pasiėkę pilį jie išvydo kiemuose keletą vežimų, į kuriuos paskubomis buvo kraunami daiktai, ir prancūzus tarnus, metančius į juos kaip pakliūva brangiuosius kailius, puošnius kilimus, žirgų pakinktus, gūnias ir t. t.

– Ką gali reikšti toks ruošimasis į kelionę? – su nerimo Romualdas.

– Ach, – atšaukė Krokuvos vaivada, jis buvo įsitikinęs, kad karalius juo labai pasitiki ir rodo jam palankumą, – kažkoks prancūzas iš palydos ketina grįžti į Prancūziją. Ką gi, tuo geriau, mes tapsime dar artimesni karaliui.

Prie karaliaus apartamentų durų tarnas prancūzas atsisakė juos praleisti ir net išdrįso atstumti pirmą ėjusį kanclerį Dembinskį.

– Ižūlus niekše, – suriko kancleris, – kas tau davė teisę? Ar nežinai, kad karaliaus taryba turi teisę bet kada užteiti pas jo didenybę?

Pibrakas, vaizduodamas užsiėmusį, tuo metu užsuko į prieškambarį ir, liepęs atidaryti duris, nutraukė vaidą. Senato deputacija nuėjo į karaliaus kabinetą. Čia valdovas buvo vienas. Jis priėmė senatorius, apsimestinau nutaisęs rimtą veidą. Buvo su skrybėle ant galvos, po kaklu kabojo kaspinais parišta pintinė. Ji buvo pilna šuniukų, kurie pradėjo kiauksėti tuo metu, kai senatoriai lenkėsi apkabinti karaliaus kojas.

Kujavijos vyskupas savo kolegų vardu kreipėsi į karalių, kaip derėjo taip susiklosčius aplinkybėms. Pirmiausiai išreiškė gilią tautos užuojautą dėl karaliaus skausmo, paskui pridūrė:

– Tebus man leista pasakyti, kad jūsų didenybės valdiniai tikrai turi priežasčių jus užjausti ir paguosti. Tėvynės ir jų karaliaus likimai taip glaudžiai susipynę, kad šiandien Prancūzija turi pavydėti laimės Lenkijai. Jūsų didenybė teiksis prisiminti, kad mes esame savanoriški jo valdiniai, jo įsūniai, Prancūzija neturi teisės atimti iš mūsų turtą, kurį mums teikėsi dovanoti dangus, išpildęs mūsų prašymus... Bet kaip mus apšviečianti šilta saulė, taip ir jūsų didenybė gali išplėsti iki Prancūzijos savo gerumo ir išminties imperiją ir suteikti savo valdiniams prancūzams laimę, kuria mėgaujasi jo valdiniai lenkai, jei sujungs abi karūnas ant savo karališkos galvos.

Henrikas padėkojo Kujavijos vyskupui ir trumpai pareiškė, kad yra labai patenkintas jo mylimų vaikų lenkų parodyta meile.

– Meilė, kurią jis jaučia jiems, – kalbėjo karalius, – tikrai apsunkins jo trumpalaikį išvykimą iš šalies, nes to prireiks dėl naujų Apvaizdos jam numatytų įpareigojimų. Bet dabar jis pasitenkins prašydamas Respublikos leidimo išvykti Pomponui de Beljevruui, Karolio IX pasiuntiniui, kuris atgabeno įsakymą patvirtinti karalienę motiną regente, kaip numatė jo brolis Karolis IX.

Kancleris atsakė, kad Respublika, be abejo, įsiklausys į karaliaus motyvus ir neprieštaraus jo išvykimui, bet iš meilės jam tai tikriausiai neturėtų ilgai užtrukti, kad būtų išpildyti karaliaus pageidavimai. Vaivadijose bus sušaukti seimeliai ir valstybės luomai bus supažindinti su neišvengiama būtinybe Henrikui išvykti iš karalystės ir sutvarkyti savo reikalus Prancūzijoje, pasižadėjus sugrįžti į Lenkiją nurodytu laiku. Bet tokia lėta ir neužtikrinta eiga tikrai negalėjo patenkinti karšto Henriko troškimo išvykti iš Lenkijos. Henrikas dar kartą padėkojo senatoriams ir asmeniškai kreipėsi į kaštelioną Romualdą. Meiliai išdėstė, kad nelaimė, kurią jam teikėsi pasiūsti dangus, nekeičia jo ketinimų dėl to pono vedybų, ir jis pageidauja, kad šventė įvyktų dvare šio mėnesio 18 dieną, kaip ir buvo sutarta.

Kaštelionas pabučiavo karaliui ranką ir išėjo su kolegomis. Pamatęs, kad jie išėjo, karalius karštai pareiškė:

– Pagaliau nusikračiau! Dar keturios dienos kantrybės ir sudie, Lenkija.

Tada švelniai pabučiavo kunigaikštienės de Kondė padovanotą mažą kalytę ir pašnibždėjo jai: „Netrukus vėl išvysime tavo gražiąją šeiminkę“.

XLIV skyrius

Įspūdingos vestuvių ceremonijos išvakarėse visus sužavėjo ne tik puošnus Vandos apdaras, bet ir užbūrė kerintis jos skruostų skaistumas ir kukliai nuleistos akys. Ji stovėjo greta infantės, sėdinčios po baldakimu, ir priiminėjo būsimo vyro dovanas. Vienas žymesnių kašteliono dvaro bajorų pasakė kalbą, to meto papročiu pagyrė aukštą Romualdo kilmę, jo nuopelnus, pašlovino ir protėvius, o kalbą užbaigęs įteikė infantei ant aksominės, auksiniais kutais puoštą pagalvėlės padėtą puošnią filigraninę, gotikiniais raštais išmargintą perlų karūną, briliantais puoštą grandinėle, auskarus ir kitus brangius papuošalus. Infantė uždėjo karūną ant gražių šviesių Vandos plau-

kų. Tada princesės kancleris paprašė žodžio ir atsakė į būsimojo vyro bajoro kalbą, savo ruožtu gyrė jaunosios grožį, puikų charakterį ir aukštą kilmę. Išgirdusi, kad šlovinama jos kilmė, Vanda tai rauda, tai balo. Kartu buvo ir tėvas. Jis jaudinosi dėl jos.

Karalius, įspėtas apie ceremoniją, atvyko pas infantę, kur netruko pasirodyti ir daugybės draugų apsuptas kaštelionas. Tada jis karaliaus ir infantės aki-vaizdoje gražiai nuotakai įteikė sužadėtuvių žiedą.

Vakarop Vanda, laikydamasi papročio, apsupta pamergių, nuėjo į jaunosios pirtį. Marmuru išklota salė buvo apšviesta iš kupolo sklindančios paslaptingos šviesos. Iš kelių sidabrinių čiaupų į didelį balto marmuro baseiną su plaukiojančiais rožių žiedlapiais tekėjo kvapnus vanduo. Šiek tiek pasimėgavusi pirties malonumais ir mielai išklausiusi nekaltų pamergių ir ištikimosios Reginos pokštų, Vanda išėjo iš pirties ir išvydo į jos apartamentus vedusiame koridoriuje dvylika pažų, pasidabinusių kašteliono Romualdo livrėjomis. Kiekvienas laikė po žibintą su vaškine žvake. Ji išraudo ir paskubėjo grįžti į savo kambarį, kur jos laukė kaštelionas, atgabėjęs naujų savo meilės ir turtų įrodymų. Vanda išvydo nuostabią nėriniais puoštą suknelę, veidrodį auksiniais rėmais, papuoštą stambiais meilės perlais ir sujungtomis Romualdo ir Vandos monogramomis, prabangiausias Rytų audinius, purpuro spalvos šilkinę simarą, pamuštą pačiais gražiausiais kiaunių kailiukais. Romualdas paėmė kalnų krištolo dubenyje plaukiojančią žibuoklių puokštę ir įteikė Vandai, pasakęs, kad pats jai pririnko tų pavasarinių gėlių.

– Ach, jos pačios mieliausios iš visų jūsų dovanų, – atsakė Vanda ir priglaudė puokštę prie krūtinės.

Romualdas dar turėjo atlikti keletą tarnybos užduočių, tad švelniai paglostė Vandos ranką ir tarė:

– Iki rytojaus, pačios gražiausios mano gyvenimo dienos.

– Tokios pat laimingos bus ir visos kitos, – atsakė Vanda.

Infantės paprašyta Vanda paliepė nunešti į princesės kambarį drabužius ir gražiuosius papuošalus, kuriais viena per kitą žavėjosi dvaro damos.

Kitą – vestuvių dieną, kuri turėjo tapti atmintina dėl vakare įvyksiančio prašmatnaus pokylio, skirto įžymiausiems dvaro didikams, Romualdas, lydintas švytinčios draugų ir tarnų palydos, atvy-

(Nukelta į 72 p.)

ko į pilį. Eisenos priekyje, aidint kariškai muzikai, jojo šimtas haidukų. Jie vilkėjo livrėjas su Tenčynskių šeimos spalvomis, aviečių spalvos ir žalia, ant jų drabužių buvo išaustos liepsnojančios širdys su monogramomis. Jūrinės ūdros kailio kalpokai buvo puošti dviem baltomis plunksnomis, plieno kirviai, diržai ir šovininės spindėjo auksu. Iš paskos pėsti, po du traukė daugiau nei šimtas tarnų, pasidabinusių puošniomis livrėjomis. Keturiasdešimt įvairiausias pareigas kašteliono namuose užimančių bajorų sėdėjo ant gražių žirgų, uždengtų ryškiai raudonomis gūniomis, siuvinėtomis auksu. Dar toliau už jų dvidešimt keturi žirgininkai vedė tiek pat pakaitinių žirgų. Už jų traukė aštuoniolika pažų, vilkinčių aksomo, satino drabužiais, puoštais plunksnomis, o pirma jų – šeši trimitininkai ant baltų žirgų. Dar toliau du šimtai jaunų didikų, daugiausia kašteliono draugai arba sąjungininkai. Norėdami jį pagerbti, jie vienas su kitu varžėsi, kieno prašmatnesni žirgai ir drabužiai. Pagaliau pasirodė pats Romualdas, apsvilkęs puikiais sidabro ir balto aksomo drabužiais, kuriuos dar labiau paryškino papuošimai iš deimantų. Visa jo asmenybė spinduliavo pasitenkinimu ir ramybe. Jo kepuraitė, ginklai ir puikus žirgas spindėjo auksu ir brangakmeniais.

Kol ta prašmatni eisena traukė pilies kiemais, Vanda infantės apartamentuose nedrąsiai, bet su pasitenkinimu vis žvilgčiojo į puikų veidrodį, atspindintį jos žavų veidelį ir nuostabius drabužius. Ją supo dvaro ponios, visos prašmatniai išsipusčiusios ir apsikarsčiusios brangenybėmis. Jos grūdosi aplink ją ir padėjo Reginai, kuri, baigdama rengti savo gražią jauną šeimninę, be galo džiūgavo, nes manė, kad tai pati gražiausia diena jos gyvenime.

Infantė pavadavo Vandos motiną ir uždėjo jai ant galvos iš rozmarinų nupintą vestuvinį vainiką ir perlų karūną. Vanda švelniai apglėbė rankomis princesės kojas, naiviai kalbėdama:

– Jaučiuosi tokia laiminga, kad neįstengsiu praverkti, nors man paaiškino, kad to reikalauja paprotys.

Karaliaus orkestrui užgrojus, infantė, lydima visų savo ponių, patraukė į bažnyčią. Iš paskos, apsupta gėlių girliandas nešančių pamergių, nedrąsiai žingsniavo jaunoji gražuolė sužadėtinė. Ilgų šviesių plaukų garbanos krito ant jos pečių. Du baltai aprenkti vaikai su gėlių karūnomis nešė ilgą prašmatnios suknelės šleifą.

Abi eisenos, karaliaus su jaunuoju, kurioje buvo visi aukščiausi karalystės dignitoriai ir infantės, susitiko kieme ir, pasveikinę vieni kitus, tęsė eisena. Jaunąją į bažnyčią lydėjo du senatoriai, pasiūlę įsikibti jiems į parankes. Krokuvos vyskupas laukė prie puošnaus altoriaus. Gražioji pora priklaupė priešais jį ant prabangaus minkšto persiško kilimo. Išgirdusi įprastinį klausimą, ar sutinka imti Romualdą sau už vyrą, Vanda atsigręžė į infantę ir žemai nusilenkusi paprašė leidimo. Išgirdusi princesės atsakymą, ištiesė ranką prelatui, kad užmautų vestuvinį žiedą.

Po Mišių jaunavedžiai, susikibę už rankų, nusekė paskui karalių ir infantę į pilį, kur nuostabiai apšviestos salės ir gyva muzika liudijo, kad šventė bus prašmatni. Henrikas pradėjo balių, pakvietęs šokio jaunąją, o infantė tokią pat garbę suteikė kaštelionui Romualdai. Jie šoko labai didingą ir kilnų, bet nesudėtingą lenkišką šokį. Kiekvienas šokėjas paduodavo ranką savo damai skambant ritmingai muzikai; jos variacijas vėliau pamėgo kompozitoriai. Šokėjas trumpam atsitraukdavo nuo partnerės, pasiūbuodavo, vėl sugrįždavo atgal pas ją, lyg traukiamas jos grožybių, ir taip keletą kartų apsukdavo ratą aplink salę. Šokėjai judėjo eilėje vienas priešais kitą poromis.

Henrikas šoko taip gracingai ir buvo toks galantiškas, kad galėjai patikėti, jog šokis sukurtas jam ir turėtų būti vadinamas karalių šokiu. Jis buvo nepaprastai palankus gražiajai jaunajai, kuri vos įstengė pakelti į karalių akis, bet akimis nuolat sekė mylimąjį. Valdovas nutaisė tokią veido išraišką, taip koordinavo kūno judesius ir taip kalbėjo, kad niekas nebūtų galėjęs net numanyti, ką jis sumanęs padaryti dar tą patį vakarą. Niekas niekada nebuvo jo matęs tokio malonaus ir grakštaus. Jis draugiškai šnekučiavosi su lenkų didikais, ragino visus linksmintis ir pats rodė pavyzdį. Šventėje viešpatavo tokia vienybės ir nuoširdaus linksmumo dvasia, kad galėjai pamanyti, jog ten susirinko viena gausi šeima.

Šokdamas su infante jis buvo tikras, kad jos daugiau nebeišvys ir jam nėra ko baimintis, jog ji pernelyg lengvabūdiškai įvertins jo kalbas. Princesė dėl Henriko šaltumo ir santūrumo jau buvo beprarandanti bet kokią viltį, tačiau šiandien jis buvo beveik švelnus su ja. To pakako. Patikli princesė nustebo, susižavėjo ir vėl pajuto, kad į jos širdį smelkiasi daug žadanti viltis, tik ji nežinojo, kad netrukus ji žlugs.

Tą vakarą toks valdovo, jau senokai vengian-

čio visuomenės, malonus elgesys ir švelnumas, iki tol rodomas tik savo favoritams, būtų galėjęs įspėti lenkus, kad Henrikas kažką planuoja. Bet jiems, nemokantiems įtarinėti, negalėjo kilti net mintis, kad valdovas galėtų juos išduoti. Beje, niekas nedrįso užsukti į karaliaus kambarius. Šamokslą būtų galėjusi atskleisti vienintelė būtybė, kuri buvo subtilaus proto ir galėjo lengvai patekti pas valdovą, nes karalius jai buvo suteikęs tokią privilegiją. Toji vienintelė būtybė buvo nykštukas. Bet, sugrįžęs iš Lomžos, jis pateko į visišką nemalonę, kurios negalėjo paaiškinti kitaip, kaip tik tuo, kad norint išlikti artimu valdovams arba būti nuolatinėje jų malonėje, reikia, kad būtum dar visai neseniai tapęs favoritu arba nuolat sukiotumeisi greta jų. Kol nykštuko nebuvo, Henrikas atprato matyti tą žmogutį. Klastūnas buvo pavydus, tegul ir juokdarys, bet puikiai suprato, kad malone tenka dalytis su nykštuku, ir labai kenkė mūsų vargšui draugui, nes dažnai pakanka niekniekių, kad pasikeistų jausmai valdovų, įpratusių prie kaitos aplink juos. Taip jau yra, kad tik jautri ir dosni širdis nepaveikiama, kai tenka skirtis ilgam. Tik tokia širdis yra atspari nuodingam šmeižtui, sugeba atskirti tikrą atsidavimą nuo suinteresuotų paslaugų, tik jautriai širdžiai būdingas pats gražiausias žmonių jausmas – tikras ir šventas draugiškumas. Tik jautri širdis gali paneigti garsaus poeto tvirtinimą, kad visi karaliai yra garsūs nedėkingieji.

Henrikas ėmė visiškai kitaip elgtis su tuo, kurį anksčiau vadino savo čičerone. Retai jį užkalbindavo, tam mažam žmogeliukui skyrė tiek pat dėmesio, kiek baldams, kuriais buvo apstatytas jo kambarys. Krasovskis, matydamas, kad Henrikas visiškai nevertina jo didelio uolumo ir prierašumo, būdamas pernelyg išdidus ir jautrus, kad imtų nors kiek verkšlenti, vis labiau liūdo ir tas liūdesys buvo tuo skaudesnis, kad slėpė jį savyje. Tačiau akivaizdi Romualdo ir Vandos laimė ir džiaugsmas, kad tai ir jo nuopelnas, jį šiek tiek išblaškė. Jis atvyko į puotą, bet išvyko anksti, dar prieš karalių.

Vidurnaktį Suvrė, sargybinių kapitonas, įžengė į salę tą akimirką, kai buvo šokamas labai gyvas šokis džigūnas. Šoko penkiasdešimt porų. Karalius žvilgtelėjo į jį. Suvrė pakėlė prie lūpų nosinaitę, ir po šio sutarto ženklų karalius pareiškė esąs pavargęs, atsiveikino su infante ir išėjo iš pokylio. Kadangi Romualdas buvo paskirtas didžiuoju šambelionu, tuoj

pat nusekė karalių, kad būtų prie jo šiam einant gulti. Henrikas maloniai kaštelionui pareiškė, kad šiandien atleidžia jį nuo pareigos, nes nenori kliudyti jam džiaugtis jaunavedžio malonumais. Bet Romualdas nesutiko, tvirtindamas esąs daug skolingas už karaliaus malonę, todėl niekada nepamirš savo pareigų. Henrikas, keikdamas didžiojo šambeliono pataikavimą, nutarė nesipriešinti etiketui, nes nenorėjo sukelti įtarimų, kurių iki šiol pavyko išvengti. Jis, skųsdamasis dideliu nuovargiu, skubiai nusirengė ir atsigulęs paprašė Romualdo užtraukti užuolaidas ir užgesinti šviesas bei skubėti į pokylį ir jo nenutraukti, nes jo kambariai toli ir instrumentų garsai jam nekliudys.

Kaštelionas nuskubėjo pas Vandą į šokių salę.

Vos tik Henrikas suprato esąs vienas, tyliai pašaukė:

– Suvrė, Laršanai, ar jūs čia?

– Taip, sere, klausome jūsų.

– Ar jie dar šoka?

– Sere, manau, kad artėja vakarienės metas.

– Tuo geriau. Ar pasakėte, kad jiems negailėtų vyno ir vaisės būtų gausios?

– Taip, sere,

– Puiku, keliaukime ir tesaugo mus Dievo motina ir šventas Mykolas.

Tada karalius pašoko iš lovos, persirengė, užsidėjo lenkišką kepurę vietoj savo plunksnomis puoštos skrybėlės ir, remdamasis į Kėliuso, išėjusio iš baliaus per kitas duris ir prisijungusio prie karaliaus, ranką, nusileido slaptais laiptais, vedančiais į gilų tamsų požemį, vedusį iki Kazimiero vartų. Būdamas tikras, kad nieko nesutiks šiame kelyje, nes raktą nuo požemio saugojo ypatingai, Henrikas ėjo greitai ir su savo nuotykių ieškančiais draugais pateko į parką, kur turėjo būti pabalnoti ir pažaboti žirgai. Vešlių kaštonmedžių šešėliai ir debesų užtrauktas dangus neleido ką nors įžiūrėti. Tvyrantis karštis pranašavo artėjančią audrą ir susijaudinęs Henrikas buvo priverstas neskubėti. Kol ieškojo žirgų, atsirėmė į medį atgauti kvapą. Parke girdėjosi litaurų ir pučiamųjų instrumentų duslūs garsai. Visiškoje tamsoje matėsi šviečiantys visi pilies langai, netgi buvo galima įžvelgti žmonių, praeinančių pro pokylio salės langus, šešėlius.

– Mano valdiniai šoka, – tarė Henrikas, – o jų karalius sprunka.

(Nukelta į 74 p.)

– Sere, – tyliai sušnibždėjo Kėliusas, – maldauju, nekalbėkite. Atrodo, mačiau po šiais medžiais netoli nuo mūsų slankiojančio žmogaus figūrą.

– Mus aptiks, – baisiai sunerimo karalius ir pridūrė: – Kokia gėda ir kaip apsijuoksiu, jei mane sučiups.

Nieko nesibaiminantis Suvrė garsiai tarė:

– Prisiekiu, norisi ištuštinti pistoletą į pirmo kvailio, kuris bandys mums sutrukdyti, galvą.

Stojo tyla.

– Sere, eikite šen, – pašaukė Kėliusas, – matau žirgus ir vedlius.

Labai susijaudinęs Henrikas karštligiškai čiupo žirgo pavadžius. Tai buvo tas pats gražus arabų veislės kovos žirgas, kurį jam padovanojo kaštelionas Romualdas, kai jis iškilmingai žengė į Krokuvą. Jo nepaprastas eiklumas turėjo padėti valdovui pasprukti. Karalius, vos išokęs į balną, suspaudė kilnaus gyvulio šonus ir nudūmė lyg žaibas. Nustebo žemė, išvydusi keistą spektaklį. Karalius bėgo nuo savo valdinių iš savo karalystės.

XLV skyrius

Pilies bokšto laikrodis išmušė dvi. Dauguma įsilinksminusių svečių jau buvo grįžę namo. Jaunoji nuėjo į savo apartamentus, nes, laikantis tradicijų, *przenosiny* turėjo įvykti tik rytoj. Pats karalius ir infantė pasižadėjo pagerbti kašteliono rengiamą prabangų priėmimą ir užsukti į saldumynų vaišes, kurios senu mūsų protėvių papročiu vykdavo vestuvių kambaryje, kol jaunoji puošdavosi. Ta proga garsiausi Krokuvos konditeriai pasitelkė visą išmanymą ir vaizduotę, kurdami įdomias alegorijas iš spalvoto, blizgaus, kristalizuoto cukraus ir kitokių gėrybių.

Praėjusiam skyriuje rašėme, kad nykštukas išėjo iš puotos anksti. Jis pilyje turėjo nedidelį kambarėlį ir jau buvo ramiai įmigęs, kai per patį įmygį išgirdo tylų beldimą į duris. Jis pakirdo iš miego ir pašokęs sušuko:

– Kas ten?

– Nebijokite, sinjore, – pasigirdo balsas, ir Krasovskis iš karto atpažino, kad tai virėjo padėjėjas italas, pasamdytas į karaliaus virtuvę (vėliau jam turėjo būti suteikta garbė tapti vyriausiuoju virėju).

– Ko jūs iš manęs tokią valandą norite, Alamani? Gal jūs girtas?

– O, per dio (dėl dievo), girtas. Ne, padroncino

mio, ma voglio, jums pasakyti uno grandissimo segreto (Ne, mano mažasis šeimininke, bet aš noriu jums pasakyti labai didelę paslaptį).

Išgirdęs kalbant apie paslaptį, iš prigimties smalsus Krasovskis iš karto atgavo gerą savijautą ir riktelėjo virėjo padėjėjui:

– Užeik.

Alamanis atsargiai pakėlė sklendę ir įėjo į kambarį. Jis buvo su prijuoste, medvilnine kepuraite, rankoje laikė nedidelį uždengiamą žibintą. Ant pirštų galiukų priėjęs prie lovos, šviesą nukreipė į sėdintį žmogeliuką, kurio veide susimetusios raukšlės liudijo, kad jis suglumęs, bet smalsus. Virėjas pasilenkė prie nykštuko ausies:

– Il nostro re (*Mūsų karalius*), – pradėjo ir papūtė į savo penkis pirštus, lyg norėtų parodyti, kad karalius dingo, bet jis nedrįsta to sakyti.

– Ko tu čia maivaisi kaip beždžionė? – užriko nykštukas, įsistebeilijęs į Alamanį, lyg norėtų įsitikinti, ar šis nėra girtas. Bet virėjo padėjėjo veidas buvo baltas, tarsi būtų išlindęs iš miltų maišo, ir tai liudijo jo naudai.

– Sakau jums, signor mio (*mano viešpatie*), – atsiliepė Alamanis, išgaštingai dairydamasis aplinkui, – che il re e partito (*kad karalius išvyko*).

– Tai neįmanoma, tu meluoji, – suriko nykštukas.

– Piano, piano, signor mio, io l'ho veduto con questi occhi mici (*Tyliau, tyliau, mano pone, mačiau tai savo akimis*).

– Kodėl tylėjai, išdavike?

– Perché! Nes uno grande spadassino gridato con una terribile voce, mi pare ch' i ola sento ancora: „Noriu broular la cervella a questa niekšui“ (*Kodėl! Baisiu balsu sušuko šaunus kalaviju ginkluotas žmogus, man atrodo, kad vis dar girdžiu „Noriu šitam niekšui smegenis ištaškyti*).

Paskui Alamanis smulkiau papasakojo, kad išėjo atsigaiivinti į parką ir pastebėjo būrelį besislapstančių prancūziškai kalbančių žmonių. Priėjęs arčiau atpažino karalių, nors šis buvo persirengęs, be to, buvo tamsu. Kadangi jam nederėjo šnipinėti karaliaus, nes buvo maloniai dėl to perspėtas, pasitraukė nuošaliau. Tačiau, smalsumo vedamas, slėpdamasis už medžių, ėmė jį sekti. Išvydo, kaip karalius sėdo ant žirgo, kurio baltas plaukas švietė net tamsoje, ir visas pulkas išnyko akimirksniu, lyg juos būtų nune-

šęs velnias. Įprastai atsargus Alamanis tyliai sugrįžo, iš kur buvo atėjęs, tai yra į virtuvę, kur, kaip ir turėjo būti, sukiojosi daugybė tarnų, nešiojančių valgius aptarnaujantiems šventę padavėjams. Jis pasivedėjo į šalį vyriausiąjį virėją, italą kaip ir jis, ir papasakojo, ką tik išvydo, bet... Pastarasis pagalvojo tą patį, ką ir nykštukas, sudavė Atamaniui prijuoste per galvą ir pagrasino peiliu bei išvadino bjauriu girtuokliu. Alamanis nutaikė progą, kai jo šeimininkas nusi-gręžė, ir, išsmukęs iš virtuvės, atbėgo papasakoti tą svarbią paslaptį nykštukui. Kol pasakojo, nykštukas paskubomis apsirėngė vis kartodamas:

– Karalius paspruko! Karalius paspruko!

Paskui nubėgo prie durų rėkdamas Alamaniui:

– Pašviesk man, nenaudėli, ir gerai pagalvok, ką sakai.

Alamano lydymas Krasovskis atbėgo į pokylių salę, kur keletas tarnų voliojosi po stalų, kiti baigė tuštinti savo šeimininkų taures arba tempėsi didelius gabalus elnienos, paštetus ir t. t., nes visa buvo palikta norintiems jų paskanauti. Sutikęs vieną savo tarną įsakė jam tuoj pat bėgti pažadinti kaštelioną Romualdą ir perspėti jį, kad karalius paspruko. Paskui nykštukas, liepęs virėjo padėjėjui eiti iš paskos, žengė į kambarį, kur keletas didikų, tarp jų Krokuvos vaivada ir Zborovskis, laikydami rankoje taures, pylėsi į jas negailėdami. Jie menkai besusigaudė, kas dedasi aplinkui.

– Karalius paspruko! – suriko nykštukas įeidamas.

– Kokias pasakas čia pasakoji? – atsikirto Zborovskis, vos nustovėdamas ant kojų.

– Kokias pasakas? – perklausė nykštukas. – Pasi-kalbėkite su šiuo vaikinui, jis matė sprunkantį karalių.

– Ką, su šiuo nenaudėliu?! – suriko Zborovskis ir numušė Alamaniui nuo galvos medvilninę kepuraitę, o šis kvietė liudininkais visus dangaus šventuosius, kad sako teisybę.

– Tegū dangus saugo mus nuo tokios nelaimės! – vienas per kitą šaukė Zborovskis ir jo draugai. – Bėkime į karaliaus apartamentus.

– Net negalvokite, – pasipriešino nykštukas, – tik didysis šambelionas gali ten užsukti.

– Pasiųskite jį.

Tą akimirką uždusęs atbėgo pats šambelionas. Buvo tik su plačiomis kelnėmis ir ant pečių užsime-tęs vos susegtus kailinius.

– Tai tiesa, – šaukė susijaudinęs, bėgdamas prie vaivados ir jo draugų, – karalius paspruko? Ach, kaip pykstu ant savęs, kad nekreipiau dėmesio į įtarimus!

Į parką ir arklides nusiųsti tarnai grįžo vienu metu ir pranešė, kad kai kas matė, jog buvo išvesti keli žirgai, tarp jų ir karaliaus žirgas.

Vis dar netikėdamas, kad tai galėjo nutikti, Romualdas priglaudė ausį prie karaliaus miegamojo durų rakto skylutės, bet neišgirdo nė menkausio triukšmo. Skubiai tyliai pabeldė, bet niekas neatsakė. Baisiai susijaudinęs ėmė daužyti į duris, pakėlė balsą. Tyla. Tada visu kūnu užgriuvo duris, jas išlau-žė, nubėgo prie karaliaus lovos ir atitraukė užuolai-das. Henriko ten nebuvo.

Tai išvydęs Romualdas sustingo ir, sudėjęs rankas, ėmė kalbėtis pats su savimi: „Tai tiesa, – karto-jo, – karalius paspruko!“

Jis sugrįžo pas didikus, kurie sunerimę laukė jo prie durų slenksčio.

– Jis paspruko, – pakartėjo Romualdas, ir po šių žodžių stėjo mirtina tyla.

Bet Romualdas netruko atsipeikėti ir atgavo jam būdingą energiją.

– Ant žirgų, – suriko, – ant žirgų, pavysiu kara-lių! Pasveikinkite infantę ir mano žmoną.

Jis puolė į kiemą, kur, jam įsakius, jau laukė jo geriausias žirgas ir gausi palyda.

Susirinko penki šimtai raitelių ir Romualdas stėjo jų priekyje.

– Traukiame į Silezijos kelią, – nurodė Romualdas savo palydovams (būtent tuo keliu nujojo Hen-rikas) ir puolė vytis karalių.

Tuo metu Zborovskis, pagriebęs žibintą, bė-giojo gatvėmis ir rėkdamas, kad karalius pabėgo, sukėlė mieste didelę paniką. Išgirdę triukšmą vie-ni gyventojai pravėrė namų duris, kiti prilipo prie langų. Karaliaus taryba jau rinkosi pilyje, kareiviai puolė prie ginklų, lyg tėvynei grėstų pavojus. Net priešui pasirodžius prie Krokuvos vartų triukšmas ir sumaištis nebūtų buvę didesni nei tą akimirką, kai sužinota, jog karalius dingo iš miesto. Rėksniai šūkaudami pranešė apie skubotą dingimą. Kujavi-jos vyskupas, tikintis, kad turi įtakos Henrikui, ir būdamas tikras, kad paveiks jį savo iškalba, sėdo į karietą su dviem ar trimis savo draugais ir nykštuku, kuris atkakliai prašėsi jį lydėti ir kartu vytis karalių.

(Nukelta į 76 p.)

Už kelių ljė nuo Krokuvos kaštelionas Tenčynskis pasivijo keletą atsilikusių iš karaliaus palydos ir tie jam papasakojo, kad valdovas jau tikrai kirto sieną ir yra Silezijoje. Tai išgirdęs Romualdas paragino pentiniais žirgą ir nudūmė dvigubai greičiau, bet staiga tolumoje ant balsvos žemės viduryje kelio išvydo kažką baltą, panašų į smėlį. Prijojęs arčiau atpažino paliktą dvėsti gražųjį arabų ristūną. Pentinų išvago-ti jo šonai buvo apsipylę krauju.

– Ali, mano vargše Ali, – suriko susijaudinęs Romualdas, išvydęs kilnųjį žirgą, su kuriuo buvo gavęs ne vieną apdovanojimą už miklumą ir drąsą, – štai kaip tau atlygino už tarnystę!

Žirgai paprastai būna protingi, šis taip pat buvo labai protingas. Išgirdęs senojo šeimnininko balsą, pramerkė apsilbaususią akį, pabandė stotis, bet išvargintas intensyvaus šuoliavimo vėl krito be kvapo.

Romualdas apgailestaudamas vėl leidosi vytis, įsąkęs vienam savo žmonių išgelbėti, jei įmanoma, Ali.

Kujavijos vyskupas lengvoje iš karklų vytelių pintoje karietoje, traukiamoje šešių guvių ir tvirtų stambių arklių, lėkė taip greitai, kad nedaug atsiliko nuo didžiojo šambeliono. Ekipažui važiuojant per labai tankų, kaip ir dauguma Lenkijos girių, mišką, teko lėtinti greitį dėl pelkėto kelio, tik staiga iš atžalyno iššoko kažkoks vaiduoklis išsidraikiusiais plaukais, suplėšytais, dumbly nuo kojų iki galvos aptaškyltais drabužiais. Jis rėkė:

– Sustokite, sustokite, vardan Dievo, sustokite!
Visi atpažino Gi diu Forą de Pibraką.

Pirmasis gailestingumą parodė vyskupas ir liepė duoti Pibrakui vieno savo tarno drabužius, paskui pasiūlė vietą karietoje. Bet vos jis spėjo atsisėsti, vyskupas, nykštukas ir kiti lenkai išliejo susikaupusią pagiežą ir ėmė vienas per kitą jam priekaištauti, tvirtindami, kad karalius paspruko jo prikurstytas.

– Jūs, – karštai aiškino lenkai, – buvote mums neloyalūs ir sulaužėte priesaiką, jūs išdavėte mūsų pasitikėjimą. Jūsų pražūtingi patarimai paskatino karalių labai niekšiška pasprukti nuo ištikimų valdinių ir karalystėje sukelti visišką anarchiją. Jums teks atsakyti savo galva.

– Ach, Švenčiausioji Mergele, – ramiai atsikirtė Pibrakas savo pietietišku akcentu, – jūs kaltinate mane, nors neturite jokių įkalčių. Kas gali paliudyti mano tariamą nusikaltimą? Kas iš jūsų, ponai, girdėjo, kaip aš su karaliumi aptarinėjau jo planus?

Gal manote, jog buvau jo auklėtojas? Jis niekada neklausė mano patarimų, išskyrus tada, kai prašydavau malonių jums, lenkai. Tad jūs turėtumėte būti man dėkingi, užuot kaltinę nesąžiningumu. Suprantu jūsų skausmą ir nuoširdžiai jus užjaučiu, bet nekaltinkite manęs dėl to, dėl ko negaliu būti kaltas, nes aplinkybės taip susiklostė, kad karaliui nebuvo iš ko rinktis. Ko jums nerimauti dėl ateities? Galite neabejoti, kad Henrikas bus arti ar bus toli, visur rūpinsis Lenkijos klestėjimu. Jo išvykimas nesukels sąmyšio šalyje, jei patys savo vaidais jo neišprovokuosite. Šlovė Dievui, būkite išmintingi ir nesikarščiuokite, tada mėgausitės taika. Sutvarkęs reikalus Prancūzijoje, karalius sugrįš į Lenkiją. Nepamirškite, už ką esate skolingi savo karaliui, ką turite nuveikti patys, ko iš jūsų reikalauja jūsų luomas ir tautos garbė. Jei visa tai pamiršote ir ketinate mano asmenyje pažeisti žmogaus teises, prisiekiu šventuoju Denisu, karalius nubaus visus lenkus, kurie dabar yra Prancūzijoje.

Nuraminti tokios išmintingos kalbos, lenkai, ir ypač taikos garantas vyskupas užtikrino Pibraką, kad jam nėra ko baimintis, ir priešingai, prašė jo panaudoti savo įtaką karaliui Lenkijos labui. Pibrakas nesikuklindamas suteikė pačių gražiausių vilčių ir, šiek tiek juos nuraminęs, ėmė įdomiai pasakoti apie savo nuotykius, kai išvyko iš Krokuvos.

– Gavęs nurodymus, – dėstė jis, – išvykau dieną anksčiau nei jo didenybė. Pakeliui privalėjau parengti arklių pamainas. Pirmąsias šešias ljė įveikėme be jokių kliūčių ir su savo žmonėmis įsikūrėme nedidelėje apleistoje koplyčioje prie vieškelio, nes ji buvo nurodyta kaip viena iš pastočių, kur turėjau sulaukti atvykstant karalių. Naktis buvo tamsi, nė žvaigždės danguje. Laikas palankesnis vagims, o ne geriems piligrimams, kaip mes, susiruošę į šventą tėvynės žemę. Išvargintas ilgo laukimo, priglaudžiau ausį prie žemės ir netrukus džiugiai šuktelėjau, kad girdžiu šuoliuojant žirgus. Manydami, kad tai karalius, jau susiruošėme jį sekti, bet apstulbome, kai būriui priartėjus iš kalbos supratome, kad tai lenkai, pasiūsti mūsų persekioti. Nedelsdamas nė sekundės įsakiau savo vyrams išsiskirstyti, o pats lyg kvailys smukau į tankų mišką, tūkstančius kartų rizikuodamas pasiklysti, o kas buvo toliau, tuoj išgirsite. Vos pradėjus aušti išvydau, kad esu apsup-tas minios valstiečių, ginkluotų lazdomis, šakėmis,

kuokomis. Jie jau buvo girdėję, kad mūsų karalius išvyko, ir manė, kad kiekvienas savo nelaimėi sutiktas prancūzas gali būti jis. Jei ne, tai jam teks brangiai sumokėti už klaidą. Toks likimas laukė manęs. Kad to nenutiktų, nutariau atiduoti jiems savo arklių, nes jis man jau buvo nebereikalingas šioje miškingoje pelkėtoje vietovėje, kur pilna kelmų ir išvartų. Nušokau nuo žirgo ir numečiau jiems savo piniginę. Kol jie dalijosi tą turtą, šokau į pačius tankiausius krūmus ir iki kaklo įsmukau į neišbrendamą nendrėmis apaugusią pelkę. Tačiau nedorėliai nepasitenkino mano piniginės dalybomis ir savo pyktį panorą išlieti ant manęs. Jie gerai pažinojo vietovę ir surengė varymą aplink pelkę, ir tada aš supratau, koks likimas ištiko garsiuosius Varo romėnų legionus. Jie svaidė į mane krušą akmenų, laidė strėles ir mėtė lazdas. Pavojus buvo toks, kad, norėdamas išvengti tų pavojingų įnagių, buvau priverstas dažnai nerti į juodą šlykštų purvą. Taip vaduodamasis mirtimi išsikankinau ištisus penkiolika valandų. Pagaliau, aiškiai išvargę dėl nevaisingų paieškų, neturėdami jėgų rėkauti ištisą dieną, valstiečiai po truputį iškriko ir aš išsiropščiau iš savo priebėgos, palikęs mane išgelbėjusioje pelkėje savo kojines ir batus. Ėjau, kur akys veda, per akmenis, erškėčiai draskė mano kojas. Užslinkus nakčiai mano baimių atsirado dar daugiau, nes man vaidenosi, kad kiekviename žingsnyje girdžiu laukinių žvėrių, kurių knibžda jūsų giriose, balsus. Niekad tiek nesimeldžiau, kaip tą naktį, niekada taip nemylėjau Dievo. Laimė, žvaigždžių šviesa rodė man kelią į vakarus, į Prancūziją. Auštant pasiekiau labai sraunią upę, bet nežinojau, ar ją galima perbristi. Nieko nesugalvojau, tik dar labiau sutrikau. Melsdamas dangaus pagalbos pasiėmiau ilgą, tvirtą lazdą ir įbridau į vandenį. Upės dugnas vietomis buvo slidus ir aš vos galėjau išsilaikyti ant kojų. Kitur srovė buvo tokia stipri, kad vos manęs neparvertė. Kartą įsmukau į gilią duobę, iš jos išsikapsčiau tik milžiniškomis pastangomis. Pagaliau atsidūriau kitame krante. Ten išsidžiovinau saulėje drabužius, dairydamasis į visas puses, tikėdamasis kokios nors pagalbos savo bėdoje. Miriau iš nuovargio ir išsekimo. Pagaliau netoliese išvydau menką lūšnelę. Ji man pasirodė nuostabi lyg rūmai. Tuoj pat patraukiau ten. Joje gyveno žvejo šeima.

Tai buvo storžieviai, be jokios užuojautos žmonės. Išvydę pusnuogį ir prastai atrodantį svetimšalį, jie pradėjo juoktis ir tyčiotis, o šlykščiai tyčiodamiesi dar ir grasinti. Laimė, sena, labai gailestinga moteris manęs pasigailėjo ir ėmėsi mane globoti, nusiavedė į palėpę, kur davė duonos ir alaus. Po dviejų dienų badavimo alus ir duona man pasirodė kaip dievų nektaras ir ambrozija. Mane priglobusi geroji senutė pasirodė esanti tikra Hebe. Keletą valandų ilsėjau ant šviežių šiaudų. Vidurnaktį, kai visi miegojo, tyliai išslinkau iš lūšnelės ir pasislėpiau miške. Nežinojau, ką darysiu vėliau. Taip klaidžiojau visą naktį, kol pagaliau apvaizda išvedė mane ant kelio, kuriuo važiavote jūs, ir aš galėjau šauktis jūsų pagalbos. Jūsų, ponai, dėka, esu saugus, bet labai nerimauju dėl pavojų, galėjusių kilti šventam karaliaus asmeniui. Tų pavojų aš pats išvengiau tik stebuklo dėka.

– Nurimkite, – tarė vyskupas, – mes pasivijome keletą sunkiai pakrautų karaliaus palydos karietų ir vežikai mums papasakojo, kad jo didenybė priekyje už kelių valandų jojimo. Netgi manau, kad jis jau galėtų būti Silezijoje.

Pibrakas, išgirdęs naujieną, apsiverkė.

– Beje, – įsiterpė nykštukas, – kokie pavojai jums grėsė? Argi jūs buvote ne kartu su ištikimais valdiniais, kurie visi ir kiekvienas asmeniškai atiduotų savo gyvybę už karalių.

Taip kalbant nykštuko veidą smarkai išmušė raudonis ir Pibrakas, pamatęs, kad kraujas muša jam į galvą, paprašė nusiraminti ir pridūrė, kad nieko įžeidžiamo nepasakė.

Vyskupas buvo beprarandantis viltį pasivyti karalių. Neįmanoma įveikti maždaug dvidešimt lį Prancūzijos keliais nepasikeitus arklių arba nedavus jiems bent pailsėti.

Kaštelionas Romualdas mąstė taip pat. Jis būtų nesunkiai galėjęs gauti pailsėjusį arklių sau, bet būtų pernelyg sunku vienu metu pakeisti penkis šimtus arklių. Pasiekus Zatorą ir išgirdus, kad Henrikas turėtų sustoti poilsio imperijos žemėse, Romualdas paliko savo palydą ir, lydintas tik keturių ar penkių bajorų, nudūmė keliu taip greitai, kad netrukus pavyko pasivyti Henriką. Jis ir jo palyda lygumoje po medžiais jau sėdėjo ant

(Nukelta į 78 p.)

žirgų. Valdovui buvo patiektas lengvas užkandis. Avangarde turėjo joti vokiečių kariai, o pakelėje tam tikrais tarpais buvo išdėstyti postai, jei kiltų pavojus arba ištiktų kas nors nelaukta.

Išvydę ant prakaitu apsipylusio žirgo atšuoliuojantį didįjį šambelioną, Suvrė ir Laršanas šoko priešais rėkdami:

– Draugas ar priešas?

– Prašytojas, – atsiliepė vos atgaudamas kvapą Tenčynskis.

Jis tuoj pat nušoko nuo žirgo ir nubėgo pasveikinti karaliaus. Karaliaus veide atsispindėjo įtampa. Romualdas sudėjo ginklus prie valdovo kojų.

– Sere, – prakalbo jis skausmingai, bet pagarbiai, – argi jūsų valdiniai nusipelnė, kad jūs jų išsižadate ir nepasitikite jais, jei taip skubiai ir paslaptinai sprukote? Deja, sere, pagalvokite, kad jei net kai kurie jų turėjo nelaimės jums nepatikti ir prastai atliko savo pareigas jūsų didenybei, tai argi jiems ne per didelė bausmė atimti iš tautos jos vadą ir tėvą? Maldauju dangaus, kuris mane mato ir girdi, vardu, jūsų pačių šlovės vardu, sugrįžkite į savo vaikų glėbį, o tada, pritarus Respublikai, su galingos valstybės šeimininkui derama šlove jūs, sere, galėsite užimti savo tėvų sostą.

Romualdui baigiant kalbėti pasigirdo atvažiuojančios karietos triukšmas. Atvyko Kujavijos vyskupas, nykštukas ir kiti lenkai. Henrikas nusėdo nuo žirgo, ketindamas pasitikti vyskupą. Supratęs, kad šis ketina sakyti jam pamokslą, švelniai pradėjo pirmas:

– Žinau, ką jūs man pasakysite, suprantu motyvus, dėl kurių mane pasivijote. Bet teikitės suprasti, kas nulėmė mano elgesį. Neatidėliotina pareiga ir skubūs reikalai, kviečiantys mane grįžti į Prancūziją, neleido man laukti tautos sutikimo. Jūs žinote, kad norėjau užsitarnauti jūsų pasitikėjimą, meilę. Patikėjęs savo motinai regentystę, maniau galėsiantis neskubėti grįžti į Prancūziją, bet gavau nerimo kupinus laiškus, kurie sujaukė mano planus. Kilo pavojus, kad gali kilti naujas pilietinis karas ir Prancūzija be karaliaus, be gynėjo gali prarasti senąją šlovę, kuri ją lydi per šimtmečius tarp visų Europos valstybių. Būdamas vienintelė Prancūzijos viltis, turėjau greitai ir neabejodamas apsispręsti, nes norėjau išvengti jūsų maldavimų, jūsų paslaugumo, kam, gerai žinau, mano širdis nebūtų atsispyrusi. Privalėjau sprukti. Bet nurimkite, kilnūs lenkai. Pasikliaudamas jumis, jūsų prisirišimu prie mano

asmens, jūsų karalius niekad nenustos rūpintis jūsų šalies gerove ir klestėjimu. Laukdamas tos laimingos akimirkos, kai vėl būsime kartu, pasitikiu, ponai, jūsų apdairumu ir išmintimi ir prašau rūpintis mūsų orumu, reikalų tvarkymu ir valstybės gerove.

Karalius pridūrė, kad ant stalo pilyje paliko laiškus, adresuotus svarbiausiems senatoriams. Taip pat ir svarbius nurodymus, į kuriuos prašo atkreipti dėmesį. Taip pat paragino sušaukti tarybą, galėsiančią posėdžiauti jo prižiūrima ir spręsti Lenkijos reikalus. Jis trokšta po lygiai padalyti savo meilę abiem karalystėms ir visiems laikams, jei bus įmanoma, sujungti politinius prancūzų ir lenkų planus, Prancūzijos skeptrą su Lenkijos karūna.

Paskui davė ženklą, kad atvestų jo žirgą. Jį sujaudino lenkų viešai rodomas sielvartas, nors prancūzai nekantravo pasiimti savo karalių. Henrikas kreipėsi į lenkus:

– Mes prašome Dievo, ponai, kad nepagailėtų savo malonių jums, taip pat ir mūsų Lenkijos karalystei.

Paskui priklaupė prieš Kujavijos vyskupą ir prelatas drebančia ranka jį palaimino.

Kai Romualdas dar kartą puolė karaliui po kojomis, šis nusimovė nuo piršto brangų žiedą ir paprašė nešioti jį jo meilės vardan.

Iki tol niūriai tylėjęs, nykštukas savo ruožtu priėjo prie karaliaus atsisveikinti ir rankutėmis apkabino valdovo kojas.

– O, mano karaliau, – plūsdamas ašaromis pradėjo, – paskutinį kartą reiškiu jums beribį prieraišumą, kuris visada įkvėpė jūsų tarnybai atsidavusią širdį...

Krasovskis ketino tęsti, bet liežuvis ėmė pintis, mintys susijaukė. Tą akimirką, kai karalius pasilenkė jį pakelti, jis be sąmonės krito Henrikui po kojomis.

Išsigandęs dėl jo būklės, Henrikas paprašė skubiai jį gelbėti. Visi sujudo, apsupo vargšą nykštuką, neberodantį jokių gyvybės ženklų, prasegė jo drabužius, atsegė apykaklę, kad galėtų lengviau kvėpuoti, bet niekas nepadėjo. Jis tapo savo prisirišimo prie Henriko auka. Sielvartas, neviltingas iščiulpė jo gyvybės syvus, žaibiška apopleksija užbaigė jo gyvenimą prie nedėkingo valdovo, kurį jis brangino kaip savo tėvynę, kojų. Vargšė nykštuk, tavo paskutinis sudie buvo ir tavo paskutinis atodūsis.

PABAIGA